

Nicolaes van der Stegen 'de Oude' en Nicolaes van der Stegen 'de Jonge'

1532

Nicolaes van der Stegen 'de Oude'

Nicolaes van der Stegen 'de oude' zal ca **1497** zijn geboren zijn te Den Bosch en ca **1581** overleden te Dordrecht. (Tijdens zijn verhoor op 28-9-1567 gaf hij aan 70 jaar oud te zijn.) Hij was een zoon van meester Jan van der Steghen en Margariet Kemp.

Nicolaes 'de Oude' kocht op **12 september 1523** een huis aan de Zijle, naast het huis dat aan Heilwichs vader had toebehoord.

In **1532/33** en **1543/44** was hij **schepen van Den Bosch**.

(Uit " Het notariaat in Stad en Meierij van 's-Hertogenbosch tijdens de late middeleeuwen (1306-1531) Alphons van den Bichelaer Bijlage 1 nr. 236")

Op **30 Maart 1541** volgde hij Willem van Os als **meester van het Leprooshuis** op en vervulde die functie tot **1558** (*Schuttelaars H vd R blz. 275*)

1583 Nicolaessen van der Steghen geswoiren broeder Doodschuld betaald na de dood (*Inv.nr. 137 Pagina 137r (Illustrate Lieve Vrouwe Broederschap) (Hij was ook jarenlang rentmeester)*)

Nicolaes 'de Oude' was gehuwd met **Heijlwich van Langel**.

Dochter van Franck van Langel jr, secretaris van de stad Den Bosch en Lysbeth van Berse (dochter van een gehuwde priester)

Op **18 maart 1581** gaf **Heijlwich** aan dat ze meer dan 56 jaar met haar man getrouwd was geweest en **twintig kinderen** met hem had.

Waarschijnlijk zijn alleen de volgende kinderen volwassen geworden:

Kinderen nog in leven op 10-09-1571:

N. van den Corput, Testamenten 1564 - 1571 notariële akte datum: 10-09-1571 Plaats: Breda

1. Nicolaes de jonge (tweede zoon)
2. (H)ester (X Aert Claesz. de Quade van Ravesteyn)
3. Florentina (X Nicolaes Jans Boudewijns) (Diverse vestbrieven in het archief van Breda 1580-1593)
4. Martha (X Mr Pauwels Goltz)

5. Heijlwich (X Johannes Snetter) Waar is die in 1571? Wordt in 1614 wel genoemd.
6. Elisabeth (X Jan Andries)
7. Susanna (X Nicolaes de Leeuw, lid consistorie, beeldenstorm)(in 1571 "buiten den lande")
- 8 Vranck Oudste zoon (X Margriet dochter van Henrick Loemans)
9. Sara
10. Aleijda (begijn) wonende te Mechelen
11. Magdalena (begijn) wonende te Mechelen
12. Marie (begijn) wonende te Mechelen
13. Mechteld (X Jan van Strijp)
14. Margriet (begijn) wonende te Mechelen
15. Jan (Bij Eindhoven in Onser Lieven Vrouw op die Haghe)
16. Henrick
17. Anne (begijn) wonende te Mechelen

In het oog springen vooral zoon **Nicolaes van der Stegen 'de Jonge'** en de schoonzonen **Nicolaes de Leeuw** en in mindere mate **Jan Andriessen**.

Deze personen droegen "nieuwe leer" een warm hart toe en streden tegen de Spaanse onderdrukking.

Nicolaes van der Stegen 'de Jonge' komt verderop nog uitgebreid aan de orde.

Vooralschoonzonen **Nicolaes de Leeuw** en in zekere mate **Jan Andriessen** waren in Den Bosch actief en brachten **Nicolaes van der Stegen 'de oude'** op zijn oude dag danig in de problemen.

Veel in deze beschrijving is ontleend aan het boek:

Documents pour servir à l'histoire des troubles religieux du XVIe siècle dans le Brabant septentrional: Bois-le-Duc (1566-1570) Volume 1 door Prosper Cuypers van Velthoven

Naar aanleiding van onlusten te Den Bosch 1566-1567 met onder anderen beeldenstormen en bezetting door de calvinisten werden 60 personen ondervraagd.

Deze ondervragingen duurden van **14 mei tot en met 5 november 1567** en zijn op schrift gesteld.

Nicolaas de Leeuw was aanhanger en fervent voorstander van de **nieuwe leer** (lees **geformeerd ofwel Calvinistisch**) en lid van het **consistorie** (kerkenraad). Bij hem thuis werden vergaderingen van het consistorie gehouden. (*Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz.293*) Nicolaas de Leeuw was een der **leiders bij de beeldenstorm** en de daarop gevolgde **troebelen binnen de stad en omgeving in 1566 en 1567**.

Omdat zijn zoon **Nicolaes 'de Jonge'** ook nog eens **secretaris van Willem van Oranje** was, kwam **Nicolaes van der Stegen 'de oude'** mede in verdenking de hervorming toegedaan en lid van het consistorie te zijn. Deze verdenking werd sterker toen hij bij het **herstel van de orde in April 1567**, met vrouw en kinderen de stad had verlaten en zich gevestigd te Uden.

Ook een ander schoonzoon van Van der Stegen, **Jan Andriessen**, stond onder verdenking tot het **consistorie te behoren**. (*Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz.295*)

Het **consistorie** had de **predikanten met geweld binnen gehaald, de beeldenstorm voorbereid**. De hoofden van het consistorie waren de leiders bij de vernieling en plundering van de kerken en kloosters, en de daarop gevolgde hevige beroerten.

We beginnen het verhaal in 1566. Nicolaes 'de Oude' was toen **ongeveer 69 jaar oud**. In de 16^e eeuw betekende dat zeker wel een gezegende leeftijd.

In Nederland waren er allerlei spanningen die te maken hadden met de gewenste godsdienstvrijheid. Echter, onze koning Philips II die in Spanje woonde, wilde die nieuwe stromingen uitbannen en iedereen laten terugkeren tot de Rooms katholieke kerk, desnoods met geweld.

De twee belangrijkste voorvechters van die nieuwe stromingen waren in deze periode **Hendrik van Brederode en Willem van Oranje**.

Willem van Oranje had een opvoeding in **lutherse** zin genoten en zocht aanvankelijk naar een oppositie tegen de Spanjaarden, waarin de diverse geloofsrichtingen (ook de katholieken) met elkaar samenwerkten.

Hendrik van Brederode was een overtuigd **calvinist**. Calvinististen waren vaak erg gekant tegen het vereren van heiligen. Dat mondde wel eens uit in **beeldenstormen**.

Hendrik van Brederode was in die periode ook **eerder bereid om de zaken te forceren**.

Vive le Goes ofwel Leve de Geus

Het **Smeekschrift der Edelen** was in de Nederlanden tijdens het voorspel van de Tachtigjarige Oorlog, een verzoekschrift dat ongeveer 200 edelen, verenigd in het **Eedverbond der Edelen onder leiding van Hendrik van Brederode**, op 5 april 1566 aanboden aan de landvoogdes **Margaretha van Parma**.

Er werd gevraagd **om de vervolging van de andersdenkenden te staken**.

Karel van Berlaymont die zich in het gezelschap van de landvoogdes bevond, zou neerbuigend gezegd hebben: *"N'ayez pas peur, Madame, ce ne sont que des **gueux**"* ('Wees niet bang, mevrouw, het zijn slechts bedelaars')

Hendrik van Brederode verhief het woord **geus** de volgende dag tot **ere-naam voor de rebellen**.

Zelf kreeg hij de bijnaam **De Grote Geus**.

Hendrik van Brederode

Beeldenstormen in 's-Hertogenbosch

Toen in **augustus 1566** het bericht in 's-Hertogenbosch binnenkwam dat te Antwerpen alle kerken, kapellen en kloosterkerken vernield waren, **sloeg ook in 's-Hertogenbosch de vlam in de pan**. Gedurende een hele avond en nacht werd in de Sint-Jan huisgehouden door **de 'geuzen'** en werden beelden, altaren, boeken en andere stukken vernield. Daarna waren nog andere kerken en de mannen- en vrouwenkloosters aan de beurt. **(24 tot 28 augustus)**

Twee regeringscommissarissen werden **16 september 1566** door **landvoogdes Margaretha van Parma** vanuit Brussel naar 's-Hertogenbosch gestuurd om "*die beroerte in de stad te stillen*", te weten **Nicolaes van der Stegen** en **Dierick Noppen**, leden van de Raad van Brabant en beiden geboren Bosschenaren, in feite de opdracht hadden om in de stad de **inquisitie** in te voeren. (Inquisitie= belast met de opsporing, het onderzoek en het opleggen van straffen van ketters.) **Als reactie daarop kwamen de calvinisten opnieuw in het geweer, nu in een doelbewuste poging het katholicisme in de stad met wortel en tak uit te roeien** (*Bossche Bladen 2006 blz. 140 e.v.*) (*Zie brief in Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz. 58*)

Bovenstaande **mr. Nicolaes van der Stegen (Goessenz.)**, de **regeringscommissaris**, was oomzegger van **Nicolaes 'de Oude'** en dus neef van **Nicolaes 'de Jonge'** van der Stegen. Het was de Nicolaes van der Stegen, lid van de Raad van Brabant, die als commissaris door Margaretha van Parma vanuit Brussel naar 's-Hertogenbosch gestuurd was om "*die beroerte in de stad te stillen*".

Van **10 tot 14 oktober 1566** vond een tweede beeldenstorm in de stad plaats, die de nog resterende beelden, altaren, de prachtige doopvont in de Sint-Jan en vele glas-in-loodramen in kerken en kloosters voor een belangrijk deel vernielden.

Een kloosterzuster beschreef het als volgt:

"En met groten gedruis en geroep quamen sy als wilden menschen ende seden Vive le Goes"

(Kroniek eener kloosterzuster van het voormalig bossche klooster Mariënborg over de troebelen te 's-Hertogenbosch E.E. in de jaren 1566-1575. Auteur: H Alfén)

8 februari 1567 Hendrik van Brederode stuurt Blois van Treslong naar **Margaretha van Parma** met opnieuw een Smeekschrift. De edelen vrezen dat Van Parma troepen werft om het beleiden van de nieuwe religie met geweld te stoppen. Van Parma zegt nooit in te zullen stemmen met de komst van een nieuwe religie. Ze adviseert de edelen zich terug te trekken op hun landgoed en zich voortaan nergens meer mee te bemoeien.

16 febr.1567 Antoon Bombergen bezet 's Hertogenbosch

Toen de hervormden van 's Hertogenbosch aan **Hendrik van Brederode** een bevelhebber vroegen om hun stad te helpen beschermen tegen een **inval door de regeringstroepen van de graaf van Meghen, stuurde hij Antoon Bombergen.** (Willem van Oranje verleende zijn instemming niet, maar Brederode gaf hem wel een attest van vertrouwen)

Antoon Bombergen, gaf nu leiding aan de calvinisten in Den Bosch. Zij vuurden met kanonnen zware kogels af richting troepen van Megen die op **24 februari Vught ontruimden.** Van Brederode raakt door deze daad steeds meer bekend. Afbeeldingen van zijn hoofd werden zelfs op de markt in Parijs verkocht. **Margaretha van Parma waarschuwt de steden op hun hoede te zijn voor de calvinisten.**

Bombergen maakte zich met steun van de hervormde bevolking meester van de sleutels der stad, die hij in staat van verdediging liet brengen. Hij voerde een dictatoriaal regime in, **liet de commissarissen van de regering (o.a. Nicolaes Goessenz. van der Stegen) streng bewaken** en stelde zich aan het hoofd van de **stadstroepen.**

Gedurende enkele weken heeft Bomberghen aldus een reële kans geboden aan de oppositiebeweging om 's Hertogenbosch als steunpunt te gebruiken voor een algemene opstand. Zijn voorbeeld vond echter bij de leiders geen navolging.

13 maart 1567 Na de nederlaag van de opstandelingen te **Oosterweel** (bij Antwerpen) **zegde Van Brederode zijn steun op** en moest Bombergen op **11 april 1567** 's Hertogenbosch verlaten, nadat hij van de magistraat betaling van al zijn verteer en van de soldij voor zijn troepen, benevens een geschenk van 300 gulden had afgedwongen. Van Bombergen vluchtte naar Duitsland, naar Wezel of Kleef. (*Nationaal Biografisch Woordenboek*)

In mei 1567 kwam Alva aan in de Nederlanden.

Alva werd door koning Filips II vanuit Italië naar de Nederlanden gestuurd met een leger van 10 000 man en onbeperkte bevoegdheid om orde op zaken te stellen. Directe aanleiding voor de benoeming van Alva was de Beeldenstorm.

Alva zou tegen Filips II gezegd hebben dat hij maximaal zes maanden nodig zou hebben om de opstand neer te slaan en dat er "enkel wat koppen moesten rollen". Aanvankelijk was Alva alleen aangesteld als 'probleemoplosser', maar de zittende **landvoogdes Margaretha van Parma** was erg ontzet door zijn **hardhandige optreden**.

September 1567 trad **Margaretha van Parma** daarom af en keerde terug naar Italië. **Alva volgde haar toen op als landvoogd**.

Alva

20 september 1567 Voerde **Alva** de **Raad van Beroerten** (bloedraad) in.

In **1569** volgde de **Tiende Penning**. Een hoge belasting, waaruit zijn bezettingstroepen gefinancierd moesten worden. Deze maatregel leidde tot bijzonder veel woede.

Intussen werd het **Nicolaes van der Stegen 'de oude'** te heet onder de voeten en hij besloot met vrouw en kinderen **Den Bosch te verlaten met bestemming Uden**.

In Den Bosch waren intussen **ondervragingen** gestart met betrekking tot de onlusten (beeldenstormen). Deze duurden van **14 mei tot en met 5 november 1567**.

Er werden **60 personen** ondervraagd.

Nicolaes van der Stegen 'de oude' mocht **onder een vrijgeleide** voor de commissie verschijnen.

Hij was op 28 september 1567 aan de beurt om ondervraagd te worden.

28-09-1567 Enkele punten uit de ondervraging van Nicolaes van der Stegen 'de oude':

- Hij antwoordde onder meer dat enkele predikanten bij zijn schoonzoon Nicolaas de Leeuw hebben gelogeerd.
- Hij ontkende zelf lid van het consistorie (kerkenraad calvinisten) te zijn geweest, hetgeen door anderen werd bevestigd.
- Hij zei niet te weten wie er lid van het consistorie waren geweest.
- Ook zei hij niet te weten dat er een consistorie is gehouden bij Nicolaas de Leeuw
- Hij zei te hebben gehoord dat **Bombergen** in het begin bij **Nicolaas de Leeuw** heeft gelogeerd.

- Nicolaes van der Stegen gaf toe dat hij één of twee keren met Jacobus, een predikant heeft gegeten ten huize van Nicolaas de Leeuw. Maar dezelfde Jacobus had ook twee maal gegeten bij hem thuis. Jacobus was door hem gevraagd om te komen praten over de onenigheid tussen Nicolaes van der Stegen en zijn zoon Vranck.

(Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz.461-464)

Schoonzoon Nicolaas de Leeuw, die al lang de stad was uitgevlucht, had duidelijk een zeer prominente rol gespeeld gedurende de onlusten.

Een aantal getuigenissen uit de ondervragingen:

- **Bombergen** had allereerst gelogeed bij Claes de Leeuw, wonende in de Sint-Jorisstraet, waar ook een van de predikanten heeft gelogeed en in zijn huis werd ook het consistorie van de sectarissen (= volgelingen van de sekte) gehouden..

(Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz. 309)

- Op de vraag wie mede de beeldenstorm heeft veroorzaakt werd o.a. **Claes de Leeuw** genoemd. Ook een predikant, genaamd **Jacobus** die ook bij Claes de Leeuw gelogeed had. ...

(Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz. 322)

-Een ander beweert gehoord te hebben dat **Claes de Leeuw** en Dierick van den Corenput **naar de heer Van Brederode in Amsterdam** vertrokken zijn.

(Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz. 336)

- Een ondervraagde noemde zelfs onder de "**principaelste belhamels van dien**" **Claes de Leeuw** en **mr Claes van der Stegen**, waarvan Claes de Leeuw de dochter heeft...

(Cuypers van Velthoven Bois le Duc 1566-1570 blz. 350)

28-8-1568 Werd Nicolaes van der Stegen alsnog door de hoogschout Jonker Jacob van Brecht en Spaanse garnizoen **in hechtenis genomen en op de Gevangenpoort vastgezet**. Ondanks de tussenkomst van het stedelijke bestuur en het verzoek van zijn familie kwam Nicolaes pas na een **gevangenschap van vierhonderdtwintig dagen** vrij.

In 1568 was de Gevangenpoort (ofwel Leuvense Poort) propvol met gevangenen (o.a. dus Nicolaes van der Stegen de oude.) Dat kwam door de onlusten en beeldenstormen die er geweest waren in Den Bosch. De gevangenis was toen zelfs te klein om al de gevangenen te kunnen herbergen. Daarom dienden ook enige vertrekken van de H. Kruis- of Vughterbinnenpoort tijdelijk als gevangenislokalen. De gevangenen werden op de Gevangenpoort niet afzonderlijk, maar gemeenschappelijk opgesloten, omdat er voor afzonderlijke opsluiting geen plaats was. Er waren op de eerste verdieping slechts 4 en op de tweede verdieping ook maar 4 hokken voor gevangenen. Daarom werden alleen zij, die van misdaden beschuldigd waren, daarin opgesloten.

Animatie oorspronkelijke gevangenpoort

De lucht kon in die gevangenisokken slechts binnendringen door dikke tralies, zodat die hokken erg bedompt waren. Voor ieder was er slechts een brits, die enkel was voorzien van stro en twee wollen dekens. Onder in de Gevangenpoort was er ook nog een onderaardse put, waarin geen brits of stro was. Behalve deze hokken waren er op de eerste verdieping ook nog **drie vertrekken** voor de gegijzelden; deze lokalen waren, in tegenstelling tot de andere, **luchtiger en gezonder**.

(volgens Sasse van Ysselt)

Gelukkig was Nicolaes van der Stegen de oude een man van aanzien en redelijk vermogend. Daarbij was hij opgesloten als verdachte en niet als misdadiger.

Het is daarom **waarschijnlijk** dat hij opgesloten zat in **een van de drie betere vertrekken**.

In de gevangenpoort bevonden zich twee categorieën verdachten: de 'arme gevangenen' en zij die wel vermogend waren. Het was gebruikelijk dat de gevangene in zijn eigen onderhoud voorzag. Kost en inwoning moesten betaald worden.

Voor de gevangenen, die **het niet konden betalen** was er het "**Fonds der Arme Gevangenen**" Die genereerde inkomsten uit pachten en cijzen. Van deze opbrengsten werd het beddengoed, eten en drinken betaald. Wat ze kregen, was niet van beste kwaliteit.

De meer welgestelde gevangenen konden voedsel van goede kwaliteit bestellen. Ook konden ze hun Spartaanse onderkomen van diverse gemakken voorzien. *(Aart Vos, driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van 's-Hertogenbosch, 1993-1994 blz. 77 e.v.)*

28-9-1569 Stuurden burgemeesters, schepenen en raad van Den Bosch weer een brief naar Alva met het verzoek om Nicolaes vrij te laten.

8-10-1569 Volgde eindelijk "uuyt regardt van der indispositie ende grooten ouderdom van Nycolaes van der Stegen" (72 jaar) de **officiële toestemming van de hertog van Alva om hem vrij te laten onder borgtocht**. *(Bossche Schepenakte Reg. no. 217 f. 271)*

„Alsoo d'Excellentie van don Ferdinandus Alvarez, hertoch van Alve, etc, lieutenant, Gouverneur ende Capiteyn-generael uuyt regardt van der indispositie ende grooten ouderdom van Nycolaes van der Stegen, gehouden inne der gevanckenisse der stad van tshertoigenbossche hadde geaccoirdeert ende geconsenteert de relaxatie van zynen persoon ende te houden gevanckenisse in zijn huys binnen den voors....."

Op **10-09-1571** maken Nicolaes van der Stegen en Heilwich van Langel hun testament op.

Kennelijk was hij uit Den Bosch weggetrokken en had zich tijdelijk in Breda gevestigd.

Want daar werd het testament opgemaakt. *(N. van den Corput, Testamenten (Protocollen), 1564 – 1571 notariële akte datum: 10-09-1571 te Breda)*

Zijn laatste levensdagen heeft Nicolaes van der Stegen waarschijnlijk in Dordrecht gesleten en is hij daar op ongeveer 82 jarige leeftijd overleden.

18 maart 1581 Zijn echtgenote **Heylwich van Langel**, vroeg na het overlijden van haar man aan het Bossche stadsbestuur toestemming om terug te keren. Zij was goed katholiek gebleven en dat was volgens haar **wel heel bijzonder in een stad als Dordrecht waar de katholieken zo'n kleine minderheid vormden**. Zij schreef dat zij een ziekelijke oude weduwe was, die meer dan 56 jaar met haar man getrouwd was geweest en met wie zij twintig kinderen had".

(SAH= Stadsarchief Hertogenbosch, OSA= Oud Stadsarchief), inv.nr 211,; Schuttelaars, Bossche beroerten, p. 245.)

Uit: Reformatie in Brabant: Protestanten en katholieken in de Meierij van 's Hertogenbosch. Door Gerard van Gurp)

The image shows a handwritten signature in dark ink on a light-colored, aged paper. The signature is written in a cursive, historical script. It consists of two parts: 'Nicolaes van der Stegen' on the left and 'Heylwich van Langel' on the right, both names written in a fluid, connected hand.

Nicolaes van der Stegen 'de Jonge' Secretaris van Willem van Oranje

In deze biografie van Nicolaes van der Stegen 'de Jonge' zitten ook wat details verwerkt over **Hendrik van Brederode en zijn echtgenote Amalia von Neuenahr**. Nicolaes werd in zijn laatste jaren namelijk **secretaris en rentmeester voor Amalia von Neuenahr**.

Verder details over **Mr. Jan Sweerts**, secretaris van Zevenbergen. Deze Jan Sweerts speelde in de beginjaren van de 80-jarige oorlog een opvallende rol.

Volgens de genealogie Sweerts werd hij schoonvader van Nicolaes van der Stegen bij diens tweede huwelijk met Mayken Sweerts. Zijn zoon Emmanuel huwde Margiet van der Stegen, dochter uit het eerste huwelijk van Nicolaes met Elisabeth van Elmpt.

Nicolaes van der Stegen 'de Jonge' was zoon van Niclaes van der Stegen de Oude en Heijlwich van Langel

Geboren ong. 1528. Overleden waarschijnlijk 19-5-1586 te Vianen.

Volgens Proefschrift *Nijmegen: Heren van de Raad*, Anton Schuttelaars, 1998 blz. 507 zijn de antecedenten van Nicolaes:, overlijden 6-5-1580 (??), inschrijving Leuven 1546 en Orléans 1547.

Ik vrees dat in dat met de vermelding In "Les Livres des procureurs de la nation germanique de l'ancienne Université d'Orléans, 1444-1602 (pag. 638) Nicolaus van der Steghen zijn neef mr. Claes Goessenz. bedoeld zal zijn.

Als de gegevens van Schuttelaars omtrent Leuven correct zijn en als we er van uit gaan dat **Niclaes van der Stegen omstreeks zijn 18e jaar student was**, dan zal hij omstreeks **1528** geboren zijn.

Huwt

1. Elisabeth van Elmpt (+ na 1564)
2. Mayken Sweerts

Volgens Nederlands Patriciaat 1924 blz. 395 overlijdt Mayken Sweerts op 13-2-1586 te Vianen en Nicolaes op 19-5-1586 te Vianen. **Nicolaes zou rentmeester en secretaris te Vianen zijn.**

Kinderen allen uit het eerste huwelijk:

1. Johan (huwt 14-01-1590 Ida van Bueckentop) Overl. 1629 te Vught. Volgens zijn grafscript was hij "Stadthouder en President van Vucht"

2. Margiet (X Emmanuel Sweerts)

Emmanuel Sweerts was een bekende bloemkweker te Amsterdam (o.a. tulpen), bloemenhandelaar en boekenschrijver/tekenaar) In 1612 publiceerde hij de eerste handels catalogus met marktprijzen. De **tulpomanie** was begonnen! Met als gevolg eerste bubbel met beurskrach in de wereldgeschiedenis in **februari 1637**.

3. Johanna (X 1. Frederick Cornelisz ondertrouw Amsterdam 07-11-1587 en na diens dood X 2. Assuerus van Wijnbergen) Frederick Cornelisz wordt in latere akten Frederick Cornelis van Herlaer genoemd.

1558 Claes van der Stegen filius Nijcolai junior betaalt intredegeld voor het **Illustre Lieve Vrouwe Broederschap samen met Elisabeth uxor**. (*Inv.nr. 133 Pagina 268r*)

Deze broederschap was ook wel **Zwanenbroeders** geheten. Ze kwamen bijeen in het z.g. **Zwanenbroedershuis** dat nog steeds bestaat als museum..

Kennelijk werd hij al snel voor ongeveer een jaar rentmeester van de broederschap.

19 november 1561 *Merten, zoon van Gerard Sheeren, en Andries Boudewijnszoon, proosten van de broederschap, machtigen Dominicus, zoon van Goeswijn Beyns Hendrikszoon, als rentmeester van de broederschap in plaats van Nicolaas van der Stegen Nicolaaszoon*

(Illustre lieve vrouwe broederschap in 's-Hertogenbosch, (1291) 1318 - 2005 Zie ook Toegang 1232, Inv.nr. 8 Toegang 1232, Inv.nr. 8 Authentieke kopie inv.nr. 8 f. 4v Regest 705)

Het is lastig om te bepalen **hoe Nicolaes van der Stegen in contact is gekomen met de prins**. Een goede mogelijkheid lijkt me **het bezoek van Willem van Oranje aan Den Bosch in de zomer van 1562**. *(Dr. A.M. Koldeweij, In Buscoducis april 1990 blz. 219)*

Willem van Oranje werd daar een soort erelid en aangesproken als **“ons mede swaenbroeder”**.

Zijn gegraveerde drinkbeker aldaar is nog steeds aanwezig in het museum.

De eerste barsten in de verhouding met de fanatiek katholieke koning Philips II waren al zichtbaar.

Willem was in **1561** gehuwd met de **lutherse Anna van Saksen**. Hij gaf er in feite mee te kennen meer godsdienstvrijheid te willen. Willem van Oranje en Nicolaes van der Stegen konden bij deze gelegenheid in 1562 elkaars opvattingen beter hebben leren kennen.

Op **29-01-1559** treffen we Claes van der Steghen voor het eerst aan als echtgenoot van Elisabeth van Elmpt in een akte betreffende een erfdeling in de familie van Elmpt. *((29.01.1559 | RA 1845 | f 407 Bossche-encyclopedie, Erfdelingen 1551-1570)*

Hoe lang voor 1558 ze al gehuwd waren is niet bekend.

Nicolaes van der Stegen was secretaris en commissaris van Willem van Oranje.

De **secretarissen, van Willem van Oranje** waren o.a. Nicolaas Bruyninck, Christiaan Huygens (grootvader van de gelijknamige wereldberoemde geleerde) en de minder bekende Nicolaes van der Steghen ('s Hertogenbosch tussen Atrecht en Utrecht 1576-1579 (1959) L. P. L. Pirenne blz. 193)

Wanneer Nicolaes zich bij het gevolg van Willem van Oranje heeft aangesloten, is niet bekend.

Kennelijk had hij weinig te maken met de **onlusten** (beeldenstormen) in **1566 te Den Bosch**. Hij werd niet genoemd als oproer kraaier. Toch moet hij toen ook al een toegewijd voorstander zijn geweest van meer godsdienstvrijheid. Mogelijk was hij toen al uit Den Bosch vertrokken om zich bij Willem van Oranje aan te sluiten.

Willem van Oranje

In **1568** wordt er voor het eerst melding gemaakt dat Nicolaes naar Holland is vertrokken om Willem van Oranje te dienen.

12-07-1568 *Claes van der Steghen de Jonge, te 's-Hertogenbosch en Jan Delien te Waalre zijn testamentaire momboirs over de onmondige kinderen van wijlen Nijclaes van Elmpt bij Elske zijn huisvrouw. Claes van der Steghen de Jonge is naar Holland vertrokken, dat onder de Prince van Orangien hoort. Hij is vervallen verklaard van de voogdij en wordt vervangen door Mr Sijmon Henricx, oom maternel. (Den Bosch 12.07.1568 | R 1923 | f 461)*

Enkele activiteiten van Nicolaes van der Stegen in dienst van Willem van Oranje.

Op **30-5-1575** vinden we een brief van Willem van Oranje aan Margriet Rutgers.

Hij geeft haar vanwege haar diensten bewezen als hofwasvrouw, een kamp weiland genaamd de Mortel, gelegen onder Velp bij Grave, levenslang in gebruik.

Het origineel was medeondertekend door secretaris N. Brunynck. De geauthentiseerde kopie is **gewaarmerkt door "N. van der Steghen."** Verzonden vanuit Dordrecht. (*Briefwisseling van Willem van Oranje, Brief 12856, Huygens ING*)

Handwritten signature of Nicolaes van der Steghen, dated 1575.

Op **20-4-1577** ontvangt de magistraat van Amsterdam van Willem van Oranje een reactie op een voorstel van Amsterdam betreffende de Satisfactie. Onderaan de aantekening staat dat het stuk op 20 april ontvangen is uit handen van **mr. Paulus Buys** in aanwezigheid van **Van der Stegen** en **Arend van Dorp**. (*Briefwisseling van Willem van Oranje, Brief 12405, Huygens ING*)

Handwritten note in French, dated 20 April 1577, mentioning Paul Buys, van der Steghen, and Arend van Dorp.

Paulus Buys en Arend van Dorp waren aanzienlijke Nederlanders maar ook fervente aanhangers van Oranje. Zij hadden de Pacificatie van Gent mede ondertekend.

mr. Paulus Buys was de eerste raadpensionaris van het gewest Holland tijdens de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1572-1585). Zijn opvolger heette Johan van Oldenbarnevelt. (Terechtgesteld door toedoen van Maurits van Oranje)

Arend van Dorp was drossaard van Zevenbergen, de plaats waar ook de toekomstige schoonvader van Nicolaes, mr. Jan Sweerts (secretaris van de schepenbank) woonde en werkte. **Jan Sweerts** ontving erg veel kritiek omdat hij op goede voet stond met de calvinisten. Maar hij was tegen de beeldenstorm en spoorde de pastoor van Zevenbergen aan om de kostbaarheden van parochiekerk in veiligheid te brengen. Hij had daarom ontslag genomen. (*Jaarboek De Oranjeboom 10 (1957) blz. 71*)(*Sweerts en Vrancken, geuzenleiders in Zevenbergen (1573.door Jaak Ockeley)*,

De **Satisfactie** was een akkoord gaan met de **Pacificatie van Gent** van **8 november 1576**.

De Amsterdammers hadden nog niet ingestemd.

Enkele hoofdpunten:

- * De Spaanse Troepen dienden de Nederlanden te verlaten;
- * Er moest een amnestieregeling komen voor de opstandelingen;
- * Nederlandse edelen zouden moeten instaan voor het bestuur van de Nederlanden in plaats van Spanjaarden;
- * Willem van Oranje zou als regeringsleider in de Nederlanden fungeren naast de landvoogd.

In 1578 is Nicolaes actief in Den Bosch.

Dan declareren de secretarissen van Willem van Oranje (Bruyninx en Van der Steghen) onkosten voor hun werk. Het betrof de aankoop te Gorcum van 8 kanonnen voor de stad Den Bosch.

(’s Hertogenbosch tussen Atrecht en Utrecht 1576-1579 (1959) door L. P. L. Pirenne blz. 80)

Item den Secretaris, tot *Vlissingen*, voor expeditie van zeecker brieven aen syn Excellentie (den Prins van *Oranje*), om de acht stucken tot *Gorcum* te lichten, gegeven 25 st.

Item den Secretaris Bruyninx, voor het verwerve ende depecheren vande brieven aende Stadt van *Middelborch* ende *Gorcum*, van syn Excellentie, inne presentie vanden Pensionaris Hessels, gesconcken drie france croonen, vz. 8 gul. 5 st.

Item Claes van der Stegen, van ses brieven te supercriberen ende cachetteren met het cachet van syn Excellentie, tsamen gegeven 45 st.

Bovenaan zien we dat met "syn Exellentie" de prins van Oranje bedoeld werd.

"Item Claes van der Stegen, van ses brieven te supercriberen (bewerken) ende cachetteren (stempelen om in was of lak een zegel te drukken) met het cachet (stempel, zegel) van syn Exellentie, tsamen gegeven 45 st(uiver)." ("De archieven der stad 's Hertogenbosch" 5e stuk, blz. 948, jaar 1578)

April 1579 werd Nicolaes van der Stegen als onderhandelaar naar Den Bosch gestuurd.

Hij had de belangrijke taak meegekregen van Willem van Oranje om de stad Den Bosch gerust te stellen en voor de **Unie van Utrecht** te kiezen.

1579 De Unie van Atrecht en de Unie van Utrecht

De **Unie van Atrecht** is een op **6 januari 1579** in Atrecht (Arras) gesloten overeenkomst als reactie op de opstand in de Nederlanden tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

Belangrijke standpunten waren o.a.

- * Er geen buitenlandse troepen meer welkom waren in de gewesten;
- * **De katholieke godsdienst moest de enige toegestane godsdienst zijn.**

Prompt volgde hier als antwoord op **23 januari 1579** de oproep om de **Unie van Utrecht** te steunen. Het onbuigzame, calvinistische Holland kreeg daarmee meer invloed dan eerder het geval was.

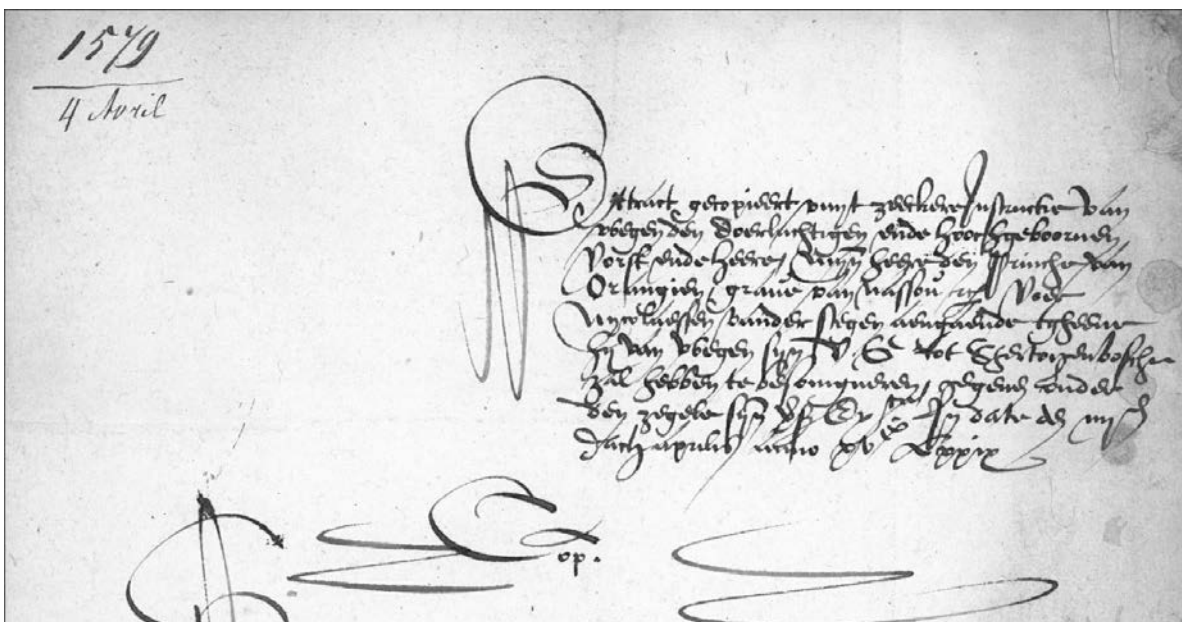
Ook de stad 's-Hertogenbosch werd hiermee voor een belangrijke keuze gesteld. Zou de stad zich aansluiten bij de Unie van Atrecht, dan betekende dat trouw aan Spanje en behoud van het katholieke geloof.

Zou de keuze voor de Unie van Utrecht zijn, dan koos men voor de kant van de opstandelingen, tegen Spanje en erkenning van het calvinisme.

Dit keuzeprobleem veroorzaakte de nodige onrust binnen Den Bosch.

Citaten uit het academisch proefschrift "'s Hertogenbosch tussen Atrecht en Utrecht 1576-1579" (1959) door L. P. L. Pirenne over deze onrust:

1579: “..Geen wonder, dat de prins van Oranje en de Bossche president-schepen zich ernstige zorgen maakten over de verslechtering van de toestand in Den Bosch gedurende de laatste maanden. De Prins stelde **4 april** de stedelijke regering ervan op de hoogte, **dat hij besloten had Nicolaas van der Steghen**, « een van onsen dienaers », als zijn persoonlijke vertegenwoordiger naar Den Bosch te zenden met een door de Prins eigenhandig ondertekende instructie teneinde aldaar tussen de partijen te bemiddelen...” (blz. 214)

Transcriptie van bovenstaande brief uit het Stadsarchief van Den Bosch:
Opdracht te overleggen om rust en orde in 's-Hertogenbosch te verzekeren.

4 april 1579

“Extract gecopieert vuyt zeecker instructie van wegen den doorluchtigen ende hooch geboorenen Vorst ende heeren mijn heer den **prinche van Orangien grave van Nassau etc voer Nycolaessen van der Stegen** aengaende 't geen hij van wegen zijn ?????? tot 's Hertogenbossche zal hebben te besongeren (=bespreken), gegeven onder de zegele sijn voorsegde edele in dato de vierde dach aprilis anno 1579”

“...De **10e april** overhandigde van der Steghen aan de Bossche stedelijke regering zijn geloofsbrieven, maar hij weigerde de leden mee te delen, wat zijn instructie precies inhield, omdat hij deze niet tot onderwerp van debat wilde maken. Hij werd hierin krachtig bijgevallen door de (calvinistische) presidentschepen **Prouinck en Everswijn**. De (overwegend katholieke) tegenpartij stond echter uiterst wantrouwend tegenover de missie van haar oud-stadgenoot van der Steghen....” (blz. 215)

Willem van Oranje wilde waarschijnlijk geen van de partijen voor het hoofd stoten. Dat moet voor Nicolaes een lastige klus zijn geweest.

De missie van Nicolaas van der Steghen niet het gewenste resultaat.

“..Nicolaas van der Steghen was in Den Bosch achtergebleven, maar niets wees er op, dat zijn zending namens de prins van Oranje iets heeft bijgedragen tot een minder scherp worden van de tegenstellingen in de stad.

De 7e mei 1579 laaiden in de stedelijke regering de twisten weer hoog op tussen enkele katholieke leden en de hervormde schepenen, die blijkbaar hun plaatsen weer hadden ingenomen.... (blz. 218)

Uiteindelijk wist een groep calvinisten onder aanvoering advocaat **Hendrik Aglyaeus** het bestuur van de stad toch te overtuigen zich **aan te sluiten bij de Unie van Utrecht**. Deze Aglyaeus was ook al betrokken geweest bij de beeldenstorm van 1566 en was al tweemaal verbannen vanwege zijn protestantse uitlatingen. Die beslissing pakte helemaal verkeerd uit. Men had te weinig oog gehad voor bepaalde sentimenten die er bij de Bossche bevolking heersten.

Nicolaas van der Steghen, die namens Willem van Oranje pleitbezorger was van samenwerking tussen katholieken en calvinisten, was daarom ongewild medeveroorzaker van het uitbreken van het **Schermersoproer**.

Schermersoproer

1 juni 1579 Op de Markt barstte er een grootschalig gevecht los tussen calvinisten van het schermersgilde en 'Spaansgezinde' katholieken dat meerdere uren duurde. Het was een hevige strijd, mensen schoten vanuit huizen, kanonnen werden aangesleept en er werden zelfs barricades gebouwd. Na afloop bleek dat er **120 mensen gewond** waren geraakt en dat er **42 mensen waren omgekomen**. De **katholieke strijders** behaalden **de overwinning** en kregen het heft in handen in Den Bosch. Een vijfde deel (calvinisten) van de Bossche bevolking ontvluchtte de stad. En pas **vijftig jaar later**, in **1629**, speelde prins Frederik Hendrik van Oranje het klaar om Den Bosch definitief in te nemen. *(Zie o.a. Verzameld verleden. Veertig gedenkwaardige momenten en figuren uit de vaderlandse geschiedenis. Els Kloek. Uitgeverij Verloren, 2004 blz. 56 e.v.)*

Schermersoproer 1 juni 1579. Gravure door Jan Everts

Willem van Oranje en Hendrik van Brederode

Hendrik van Brederode, vrijheer van Vianen, waagde het als de Grote Geus leiding te geven aan de **gewapende opstand** tegen de regering.

Hij liet o.a. Den Bosch bezetten door Bomberghen op **16 febr.1567**.

In **de slag bij Oosterweel op 13 maart 1567** werden zijn opstandige Geuzen verslagen terwijl de steun die de Antwerpse calvinisten wilden verlenen, **persoonlijk door Willem van Oranje werden tegengehouden**. Na nog wat andere nederlagen zocht Willem van Oranje en niet veel later ook Hendrik van Brederode een veilig heenkomen in Duitsland.

In **juni 1567** bezocht **Hendrik van Brederode Willem van Oranje** in zijn slot te Dillenburg.

Waarschijnlijk teleurgesteld over diens weigering om zich achter de gewapende opstand te scharen, **schrapte Brederode hem uit zijn testament en maakte Geertruid van Bronckhorst**, dochter van Joost van Bronckhorst Batenburg en Johanna van Brederode, zijn zuster, **tot erfgename**.

Op **28 mei 1568** werd Hendrik van Brederode door de Raad van Beroerten bij verstek gevonnist, maar hij was toen reeds op **15 februari 1568** in ballingschap op kasteel Horneburg bij Recklinghausen plotseling overleden.

Ondertussen accepteerde Willem van Oranje zijn onterving niet. Hij liet Hendriks bezittingen te Vianen met zo'n vijftig soldaten bezet houden. Pas in **1584**, toen hij werd vermoord, hield het op. De Republiek werd een feit na het 'Plakkaat van Verlatinghe" ondertekend op **26 juli 1581**. Hoewel de heerlijkheid Vianen niet officieel een onderdeel van de Republiek was maar van het Duitse Rijk, werd het wel als zodanig beschouwd.

Van **1581 tot 1587** woonde **Amalia von Neuenahr** in Vianen, de heerlijkheid waarop zij samen met **Willem van Oranje** het recht had verkregen.

De moeder van Amalia von Neuenahr was een nicht van Willem van Oranje, haar oom Herman was getrouwd met Oranjes halfzus Magdalena van Nassau.

In **1587** deed zij afstand van dit recht ten faveure van Gertrude van Bronckhorst-Batenburg, oomzegster van Hendrik van Brederode, die hiermee een jarenlange juridische strijd om de heerschappij van de heerlijkheid won. Amelie vestigde zich vervolgens in de Palts.

(Femke Deen, Nieuwenaar, Amelie van, in: Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland op resources.huylgens.knaw.nl)

Amalia von Neuenahr nam genoeg met:

1. de inkomsten uit Vianen over de jaren 1588 tot 1590,
2. het eigendom van het huis **Amaliastein** bij Vianen, dat Hendrik van Brederode speciaal voor haar had laten bouwen,
3. een vorstelijke jaarlijkse uitkering

Amalia von Neuenahr was na het overlijden van Hendrik van Brederode in 1568 hertrouwd geweest met de calvinistische Frederik III van de Palts. In **1563** had Frederik III de **Heidelbergse Catechismus** laten schrijven. Dat is de **catechismus van de gereformeerden**. Na acht jaar huwelijk stierf Frederik III op **26 oktober 1576**.

Nicolaes van der Stegen wordt rentmeester en secretaris van Vianen in het gebied dat Hendrik van Brederode toebehoorde.

Ik heb er geen primaire bronnen over kunnen vinden. Toch ziet het onderstaande er **redelijk betrouwbaar** uit. Ik heb wel primaire bronnen waaruit blijkt dat de bekende Emmanuel Sweerts gehuwd was met zijn dochter Margiet van der Stegen.

Volgens Nederlands Patriciaat 1924 Genealogie Sweerts blz. 395 zou Nicolaas rentmeester en secretaris van Vianen zijn geweest en op **19 mei 1586** daar zijn gestorven. Zijn (2e) **echtgenote Mayken Sweerts**, stierf enkele maanden eerder ook in Vianen op **13 feb. 1586**. (dr. van Mr. Jan Sweerts)

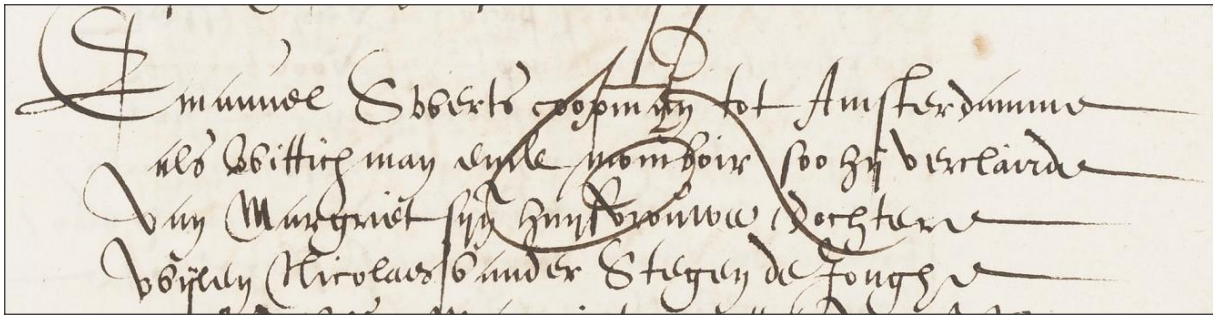

Amalia von Neuenahr

Nicolaas van der Stegen, secretaris van Amalia, des Graven dochter, van Nyennaerden, Meurs ende Limburch, weduwe van den paltsgraaf, keurvorst Frederik III, bijgenaamd de Godvruchtige, die ten jare 1560 de hervormde kerkleer omhelsde en in 1576 overleed; zij was in eerste huwelijk verbonden geweest met den in onze geschiedenis zoo vermaarden graaf Hendrik van Brederode, geboren te Brussel in December 1531, hoofd der Verbonden Edelen, overleden in 1565. **Sedert 1578 resideerde zij, met vergunning der Staten van Holland, in het toen nog souverain gebied der Brederode's, Vianen c. a., waarvan Nicolaas van der Stegen ook secretaris was, en waar hij 19 Mei 1586 overleed, drie maanden na het afsterven zijner huisvrouw Maria Sweerts, Emanuels zuster.** (Algemeen Nederlandsch Familieblad 1894, Blz. 85)

Nicolaes van der Stegen was dus **dubbel vermaagschaft geweest aan Emanuel Sweerts, die met zijn vrouw en andere familieleden bij zijn overlijden te Vianen tegenwoordig was.** (Navorscher 1883 blz. 373)

(Zie ook: Femke Deen, Nieuwenaer, Amelie van, in: *Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland*. In Huygens ING) (Nederlands Patriciaat 1924 blz. 395 (Genealogie Sweerts))

Hierboven:

1619 Akte met Emmanuel Sweerts coopman tot Amsterdam als momber van Margriet zijn huisvrouw, dochter van wijlen Nicolaes van der Stegen de Jonge. (Bossche Protocollen)

Mr. Jan Sweerts, secretaris van Zevenbergen

Schoonvader van Nicolaas van der Steghen de jonge, toen Nicolaas hertrouwd was met Mayken Sweerts. Maar ook schoonvader van Margiet van der Stegen, dochter van Nicolaes. Zij was getrouwd met Emmanuel Sweerts, die ook bekendheid verwierf.

Mr. Jan Sweerts vestigde zich rond 1544 in Zevenbergen en was er eerst schoolmeester. Meermaals trad hij op als stadhouder, d.i. vervanger, van de schout en verder was hij secretaris van de schepenbank van Zevenbergen. Hij werkte daarom veel samen met **Arend van Dorp**, die **20-4-1577** genoemd wordt samen met Nicolaas van der Steghen de jonge als afgevaardigde van Willem van Oranje in Amsterdam.

Op 1 april 1572 namen de **watergeuzen** de vestingstad Den Briel in. Van hier uit verspreidde de opstand zich over de gewesten Holland en Zeeland. Hun leider **Lumey**, een volle neef van Hendrik van Brederode. Hij was een bijzonder wreed man met een diep gewortelde haat tegen katholieken. Zo plunderde hij o.a. het nonnenklooster van Hoei, een monnikenklooster aan de oever van de Maas en mishandelde hij een monnik door deze aan de staart van een paard te binden. Op **9 juli 1572** liet hij 19 katholieke geestelijken (17 priesters en 2 broeders) vermoorden door ophanging, nadat ze op beestachtige wijze waren mishandeld. (**martelaren van Gorkum**).

Dit alles was zeer tegen de zin in van Willem van Oranje, die in die tijd nog streefde naar toenadering tussen katholieken en hervormden.

Vanuit Den Briel trokken de Geuzen regelmatig het land in. Veel stadjes en dorpjes werden geplunderd. Zo werd ook Zevenbergen bedreigd. De bestuurders van het stadje **sloegen op de vlucht, behalve Sweerts. Hij wist op goede voet te geraken met Lumey.** Door hem kreeg Zevenbergen van Lumey een **sauvegarde**. Daarmee werd de veiligheid van personen en goederen in Stad en Land van Zevenbergen gegarandeerd. Hierdoor heeft Sweerts veel onheil voorkomen; o.a. het platbranden van Zevenbergen, de vrijlating bewerkstelligd van o.a. de kapelaan van Rijsbergen en de teruggave van vee dat door de Watergeuzen was gestolen. Zevenbergen genoot een betrekkelijke veiligheid. Mr. Jan Sweerts werd wegens zijn houding tegenover de rebellen in 1572, door de Spaanse overheid in 1573 gevangen genomen en ondervraagd.

Sweerts blijkt in 1575 uit Zevenbergen te zijn gevlucht.

Hij is begraven te Middelburg [Pieterskerk] op 18-9-1578.

(Jaarboek De Oranjeboom 10 (1957) blz. 72,73)

Emmanuel Sweerts, schoonzoon van Nicolaas van der Steghen de jonge

Museum de Zwarte Tulp in Lisse toonde in de zomermaanden van 2019 **de bollencatalogus van Emmanuel Sweerts, de allereerste bollencatalogus ter wereld.**

In **1584** vestigde Emmanuel Sweerts zich als “coopman “ in Amsterdam. Daar hield hij zich bezig met het verhandelen van ‘rariteiten’, exotische zeldzaamheden die door handelsschepen uit verre oorden werden aangevoerd. De van oorsprong Turkse tulpen pasten daar uitstekend in. Sweerts leverde bollen aan welgestelde klanten in Holland, maar ook aan de Habsburgse hoven van Wenen en Praag. Keizer Rudolf II (1552-1612) was een fanatiek verzamelaar. Constantijn Huygens gebruikte de catalogus bij de aanleg van zijn beroemde tuin in Voorburg. Het boek was zo’n succes dat het een aantal malen werd herdrukt.

Emmanuel Sweert verkocht zijn bollen in Amsterdam, in de boekhandel van zijn schoonzoon, **Paulus Aertsz de Quade van Ravesteijn** . Deze Paulus drukte ook zijn boeken en gaf ze uit.

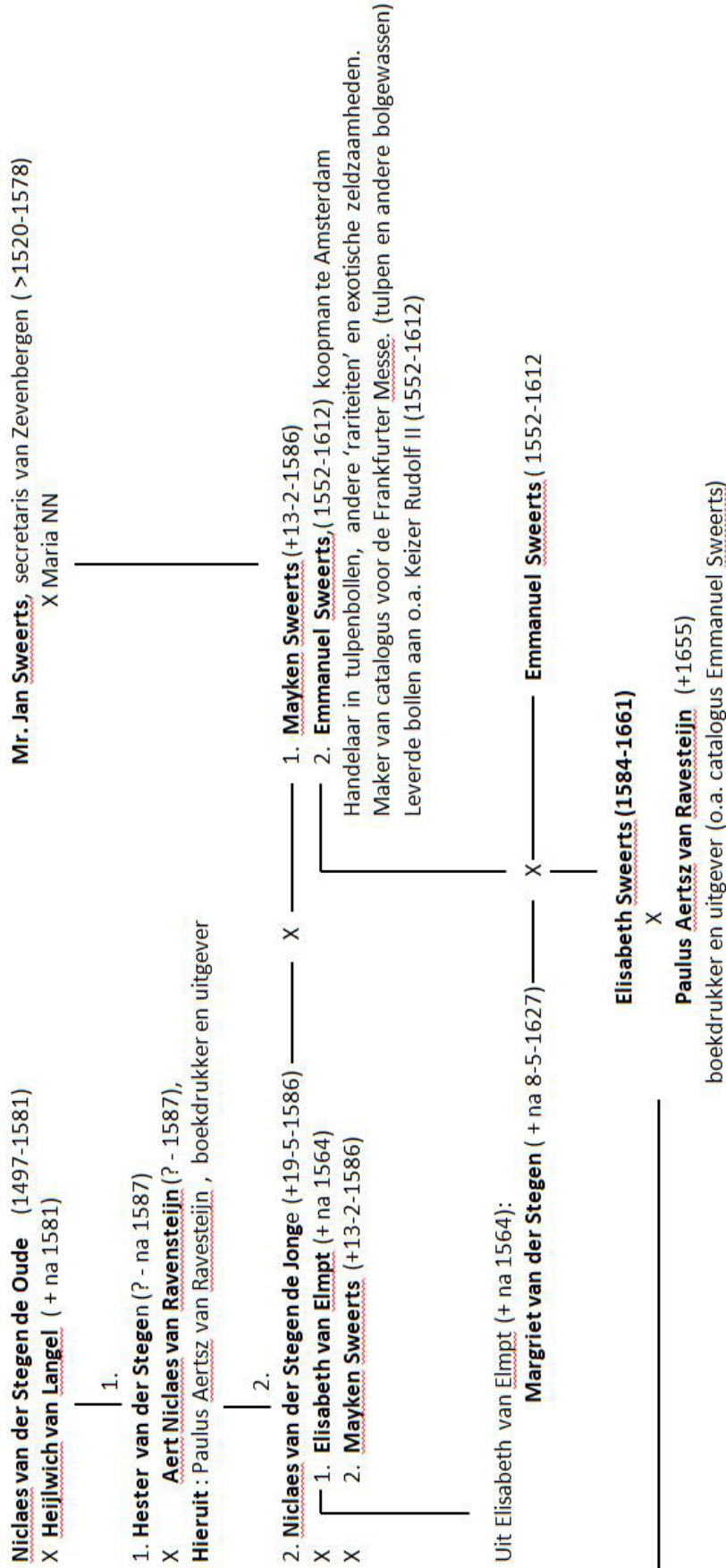
Sweerts stelde zijn catalogus samen voor de Frankfurter Messe in 1612 waar hij zijn bollen te koop aanbood. Het werk bevatte fraaie afbeeldingen van tulpen en andere bolgewassen in allerlei variëteiten. Tot 1647 zou het maar liefst zes keer herdrukt worden. De catalogus droeg bij aan de **beruchte economische bubbel rond de tulpenhandel waar astronomisch hoge prijzen werden betaald, de tulpenmanie.** In **1637** klapte alles in. Het wordt wel eens de eerste beurscrash genoemd (Van Oudheusden, J., *Erfgoed van de Brabanders. Verleden met een toekomst, 's-Hertogenbosch, 2014.*) (Sweerts, E., *Florilegium Emanuelis Sweerti, Frankfurt am Main, 1612*)

Pagina uit de Catalogus

Van der Stegen, Sweerts en van Ravesteijn

Elisabeth Sweerts en Paulus Aertsz van Ravesteijn waren dus volle neef en nicht.
 Volgens de protestantse orde der Kerk was dat mogelijk. Volgens de katholieke kerk niet.